

1. Боржник не звільняється від відповідальності за неможливість виконання ним грошового зобов'язання.
2. Боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Коментована стаття визначає загальні правила відповідальності за порушення грошового зобов'язання. Грошовим зобов'язанням вважається зобов'язання, змістом якого є сплата боржником грошей. Грошові зобов'язання можуть бути частиною інших оплатних зобов'язань (наприклад, обов'язок покупця сплатити гроші за придбаний товар, обов'язок наймача оплатити користування майном тощо), а можуть мати самостійний характер (відносини позики, кредиту, банківського вкладу тощо). Правила коментованої статті розповсюджуються на будь-які грошові зобов'язання, а також незалежно від того, чи передбачена сплата грошей в готівковій чи в безготівковій формі.

Частина 1 коментованої статті встановлює виключення із загального правила про припинення зобов'язання у зв'язку із неможливістю його виконання (ст. 607 ЦК). Оскільки грошові кошти є родовими речами, неможливість виконання такого зобов'язання (наприклад, внаслідок відсутності у боржника грошей), не звільняє його від відповідальності. Тобто в будь-якому випадку боржник зобов'язаний буде відшкодувати кредиторомі завдані збитки, сплатити неустойку та нести інші наслідки, передбачені коментованою статтею.

Частина 2 коментованої статті визначає спеціальні правові наслідки прострочення виконання грошових зобов'язань. Таких наслідків є декілька. По-перше, боржник зобов'язаний сплатити суму заборгованості з врахуванням індексу інфляції за весь час прострочення. Індекс інфляції є статистичною інформацією, яка щомісячно надається Держкомстатом та публікується в газеті "Урядовий кур'єр" та на офіційному веб-сайті Державного комітету статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>). Індеси інфляції також публікуються в довіднику систем інформаційно-правового забезпечення ЛІГА:ЗАКОН. Вимагати сплати суми боргу з врахуванням індексу інфляції є правом кредитора, яке він може реалізувати, а може від нього відмовитися. Якщо кредитор приймає рішення вимагати сплати суми боргу з врахуванням індексу інфляції, він має враховувати індекс інфляції за кожний місяць (рік) прострочення, незалежно від того, чи був в якійсь період індекс інфляції менше одиниці (тобто мала місце не інфляція, а дефляція), а отже сума боргу в цьому періоді зменшується. По-друге, коментована стаття передбачає можливість стягувати за прострочення виконання грошового зобов'язання проценти річних. Розмір процентів річних визначається сторонами в договорі. Якщо сторони в договорі не передбачили сплату процентів річних та їх розмір, підлягають сплаті три проценти річних від простроченої суми за весь час прострочення. Проценти річних, передбачені коментованою статтею, є самостійною формою цивільно-правової відповідальності за порушення грошових зобов'язань та можуть стягуватися поряд із пенею. Таку позицію займає і судова практика (див. напр., постанову Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 19 серпня 2003 року). Крім особливих форм відповідальності, передбачених коментованою статтею, в разі прострочення грошових зобов'язань часто застосовується така форма відповідальності, як пеня (див. коментар до ст. 549 ЦК). Щодо грошових зобов'язань законодавство містить обмеження максимального розміру пені, який може бути стягнений в разі прострочення. Так відповідно до ст. 3 Закону України "Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань", розмір пені... обчислюється від суми простроченого платежу та не може перевищувати подвійної облікової ставки Національного банку України, що

діяла у період, за який сплачується пеня. Тобто навіть в разі, якщо сторони в договорі передбачили більший розмір пені, стягненню підлягатиме пеня в розмірі подвійної облікової ставки НБУ. В свою чергу Господарський кодекс України (ч. 6 ст. 231) передбачає, що штрафні санкції за порушення грошових зобов'язань встановлюються у відсотках, розмір яких визначається обліковою ставкою Національного банку України, за увесь час користування чужими коштами, якщо інший розмір відсотків не передбачено законом або договором. Тобто фактично Господарським кодексом встановлена законна неустойка за порушення грошових господарських зобов'язань. Облікова ставка Національного банку України визначається як виражена у відсотках плата, що береться Національним банком України за рефінансування комерційних банків шляхом купівлі векселів до настання строку платежу по них і утримується з номінальної суми векселя. Облікова ставка є найнижчою серед ставок рефінансування і є орієнтиром ціни на гроші (ст. 1 Закону України "Про Національний банк України").